

Riigikogu kultuurikomisjonile

Esitajad:

Muinsuskaitseamet

Muuseuminõukogu

Eesti Muuseumiühing

ICOM (Rahvusvahelise Muuseuminõukogu) Eesti Rahvuskomitee

Eesti Hoiuraamatukogu

21. SAJANDI KULTUURIOBJEKT – EESTI PÄRANDIHOIDLAD

Esitame Kultuurkapitali järgmiseks kultuuriobjektiks **Eesti muuseumide pärandihoidlad**. Tänapäevaste hoiutingimuste loomiseks ja Eesti mälu hävingust päästmiseks vajavad Eesti muuseumid kolme pärandihoidlat: ühte Põhja-Eestisse, teist Lõuna-Eestisse ja kolmandat Hiiumaale. Pärandihoidlate võimalik ehitusmaksumus on kokku umbes **57,03** miljonit eurot (ilma käibemaksuta).

Muuseumikogudesse kuulub suur ja väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist. Muuseumid tagavad pärandi **säilimise, järjepidevuse ning sellest osasaamise väga erinevatel eesmärkidel**.

Eesti muuseumid on 15 aasta jooksul teinud läbi kardinaalse muutuse eelkõige näituste ja külastuskeskkonna nüüdisajastamisel. Tulemuseks on üle 3,5 miljoni külastuse aastas, mis on viinud Eesti muuseumid külastuste arvult Euroopa tippu.

Praegu hoiustatakse riigile kuuluvates muuseumikogudes 4,3 miljonit museaali, millest vähemalt 96% paikneb hoidlates.¹ Samas oleme olukorras, kus museaalide hoiutingimused ei vasta rahvusvaheliselt tunnustatud ega meie endi aktsepteeritavatele säilitusnõuetele – oleme olukorras, kus **Eesti kultuuripärandi pikaajaline säilimine pole tervikuna tagatud ja on kriitilises seisus**. Museaale ladustatakse selleks hädapäraselt kohandatud ruumides või hoonetes, kus ei ole võimalik kliimat mõjutada, ei ole tagatud tuleohutus ning valitseb üleüldine ruumpuudus. See kõik takistab muu hulgas pärandi kasutamist ja tutvustamist.

Uuendatud külastuskeskkondade kõrval on täiesti lahendamata muuseumide tänapäevaseid hoiutingimusi tagavate hoidlate olemasolu, mis **kindlustaks Eesti kultuuripärandi pikaajalise säilitamise optimaalselt ja kuluefektiivselt ning parimaid praktikaid järgides**. Eesti jaoks on **väga oluline tagada kultuuripärandile professionaalsed säilitustingimused ning pikaajalist hoidmist toetavad tegevused**. See on osa meie üldkultuurilisest turvatundest ja vundament ühiskonna kaasamisel pärandihoidu.

¹ Projekti „Museaalide säilitamise teenuse analüüsi tellimine Rahandusministeeriumile“ aruanne, koostaja KPMG Baltics OÜ, Ratus OÜ. Tallinn 2017.

PÄRANDIHOIDLATE RAJAMINE ON NURGAKIVI

Eesti 21. sajandi muuseumiarengule!

1. Pärandihoidlad on olulised Eesti kultuurile.

- ◆ Pärandihoid on üks muuseumi põhiülesannetest, millest tulenevad muuseumide ülejäänud kultuurilise tasandi tegevussuunad (s.o kultuuriväärtuste vahendamine ja tähendusloome) ning nende pakutavad majanduslikud ja ühiskondlikud hüved.
- ◆ Muuseumikogudesse kuulub väärtuslik osa Eesti kultuuripärandist: praegu hoiustatakse riigile kuuluvates muuseumikogudes 4,3 miljonit museaali.

2. Pärandihoidlad aitavad kaasa Eesti kultuuri järjepidevuse tagamisele.

- ◆ Pärandi säilimisega säilib meie identiteet ja kultuurimälu. Iga hävinud museaaliga kaob osa Eesti kultuuripärandist. Seega on pärandihoidlad Eesti kultuuri järjepidevuse tagamisel võtme-tähtsusega.
- ◆ Praegused hoiutingimused ei vasta rahvusvaheliselt tunnustatud ega meie endi aktsepteeritavatele säilitusnõuetele – oleme olukorras, kus Eesti kultuuripärandi pikaajaline säilimine pole tervikuna tagatud ja on kriitilises seisus.

3. Pärandihoidlad aitavad kaasa kultuurivaldkonna terviklikule arengule ning soodustavad kultuurivaldkondade vahelist koostööd.

- ◆ Pärandihoidlad ei ole ühe asutuse ega ühe linna/valla projekt. Projekt on valdkonnaülene, lahendades korraga kogu muuseumivaldkonnale olulise probleemi terviklikult ja pika aja jooksul.
- ◆ Ressursi konsolideerumine annab kogu pärandiga tegelevale kultuurile uue sünergia ja uue innovaatilise lähenemise, sh tõuseb olulisel määral tehnoloogiline võimekus.
- ◆ Projekti tulemusena tekib konserveerimis- ja digiteerimiskeskus, mis tähendab nii tipptegijaid kui ka professionaalset töökeskkonda ning on baasiks säilitamisvaldkonna teadusuuringutele.
- ◆ Projekt järgib nüüdisaegse museoloogia põhimõtteid, võimaldades avalikkusel Eestis hoitavat pärandit palju enam kasutada nii hariduslikel ja kultuurilistel eesmärkidel kui ka ettevõtluses (nt rahvuslik käsitöö, disain, ristmeedia). Eriline tähelepanu suunatakse koostööle haridusvaldkonnaga.

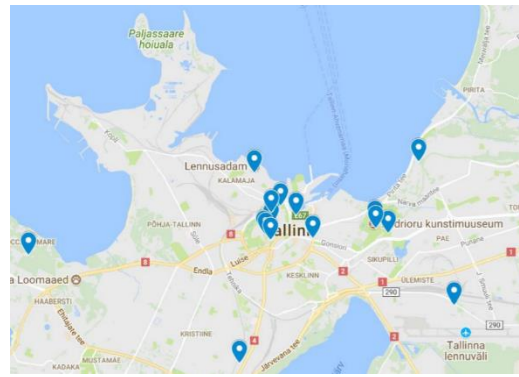

4. Pärandihoidlate rajamine on regionaalselt põhjendatud.

- ◆ Asukohad arvestavad probleemsete hoidlapindade hajusat paiknemist üle Eesti, võttes arvesse nii transpordikulu kui ka ligipääsuks kuluvat aega.
- ◆ Kui üks hoone asuks Põhja-Eestis Tallinna lähedal ning teine Lõuna-Eestis Tartus, ei jääks ükski mandril paiknev muuseum sellest kaugemale kui 180 km (s.o Tartu ja Narva vahemaa) ning üldjuhul oleks muuseumi ja hoidla vahemaa alla 100 km.
- ◆ Pidades silmas uurijate ja pärandihoidla töötajate vajadusi, on oluline hea ligipääs ühis-transpordiga. Tartu puhul on see juba lahendatud. Rae valda pääseb praegu ühistranspordiga, ent kindlasti paranevad ühendused siis, kui koos pärandihoidlaga tekib nõudlus (kõne all on trammitee pikendus Jürini).

Joonis 1 Muuseumide hoidlate paiknemine Eestis. Eristuvad saartel paiknevad hoidlad, Lõuna-Eestis Tartu lähistele koondunud hoidlad ning Põhja-Eestis Tallinna juurde koondunud hoidlad.

Joonis 2 näitab selgemalt Tallinnasse koondunud suurt muuseumide hoidlate hulka.

5. Pärandihoidlatel on arvukalt kasutajad ja osasaajaid.

- ◆ Pärandihoidlatest võidab kogu Eesti ühiskond, sh haridus- ja teadusasutused ning uurijad – hoidlad loovad võimaluse saada tervikliku pildi Eestis hoitavast pärandist.
- ◆ Lõuna-Eesti hoidla Raadil saab lisaväärtusena avatud hoidlaks, mis võimaldab külastajatele ligipääsu suuremale hulgale museaalidele ning annab unikaalse võimaluse näha mitme muuseumi kogusid koos. Sellise avatud hoidla rajamine Eesti Rahva Muuseumi vahetusse lähedusse tekitaks olulise sünergia, muutes taolise kompleksi unikaalseks rahvusvahelise potentsiaaliga õppebaasiks.

6. Museaalide ühte kohta koondamine on piisavalt turvaline lahendus.

- ◆ Koostatud on riskianalüüs ning arvesse võetud teiste riikide praktikad.
- ◆ Praegu on meie museaalid palju halvemates tingimustes, kui nad oleksid uutes pärandihoidlates, kuhu koondatakse nii tehnoloogia kui ka teadmised. Praeguseid hoiupindu on keeruline (sageli võimatu) ja ressursimahukas viia vastavusse pikaajalise säilitamise nõuetega. Seega, museaale pärandihoidlatesse koondades päästame nad tegelikult mitmest säilitamisega seotud riskist.
- ◆ Tulekahju kui kõige suurema mõjuga riski avaldumise tõenäosus on palju väiksem valdkonna parima praktika ja teadmiste järgi rajatud pärandihoidlates kui praegustel hoiupindadel iga üksiku muuseumi juures.
- ◆ Teatud määral jääb hoidlate hajutatuse alles (Põhja-Eesti hoidla, Lõuna-Eesti hoidla, EKM/Kuimus asuv hoidla, EAMi Maarjamäe hoidla, ERMi hoidla, Hiiumaa ja Saaremaa hoidlad).

7. Pärandihoidlate projekt on jätkusuutlik.

- ◆ Hoidlate ülalpidamiskuludeks kujuneb u 1 miljon eurot aastas, kuid reaalne lisavajadus võrreldes praeguste kuludega on u 125 000 eurot aastas (tänu praegu üüritavate pindadega seotud kuludest vabanemisele). Hoidlaid rahastatakse riigieelarvest, hoidlapinna rendist ja konserveerimisteenusest.
- ◆ Projekti eeltöö on põhjalik, vajalikud analüüsid on tehtud, algatatud on projekteerimine, olemas on projektijuht Muinsuskaitseametis. Kaasatud on Kultuuriministerium, Eesti Arhitektide Liit ja RKAS.

PROBLEMIKIRJELDUS

2017. aastal tehtud museaalide säilitamise teenuse analüüs 30-s riigile kuulvas muuseumis näitas kujukalt, et 23 muuseumikogu vajavad uusi tingimusi või täiendavat hoidlapinda.

Igapäevatöös tähendab praegune olukord korraliku ventilatsiooni ja kliimaseadmete ning küttesüsteemi reguleerimise võimaluse puudumist ja ruumide liigkuivust, mistõttu muuseumide esmane ülesanne – esemete säilimise tagamine tulevikuks – ei ole tagatud.² Ruumipuudusest tingituna pole suur osa muuseumi suutelised koguma suuremõõtmelisi esemeid, ent piiratud on ka väiksemate esemete kogumine. Esemed, mis on juba kogutud, on paigutatud ebamõistlikult tihedalt, mistõttu on raskendatud esemete seisukorra jälgimine ning kasvab nende kahjustuste teke ja kahjurite leviku risk. Rääkimata tule ja veega seotud riskidest, kus museaalide tihe paiknemine ei võimalda nendeni kiiret juurdepääsu ega evakueerimist, mis on museaalide ohutuse seisukohalt esmase tähtsusega.

Ruumipuudust on püütud lahendada erinevate üüripindadega, mis ei vasta säilitusnõuetele. Näiteks on hoidlaks kohandatud ruumide vastavusse viimine pikaajalise säilitamise tingimustega väga keeruline ja ressursimahukas. Lisaks pole aidad, kuurid, trepi- ja katusealused isoleeritud, neis puuduvad sisekliima reguleerimise võimalused ja neid on raske korras hoida (tolm, savi- ja liivapõrandad jms). Hoidlaruumide kõrval puuduvad muuseumidel eraldi ruumid museaalidega töötamiseks: arvelevõtmiseks, kirjeldamiseks, uurimiseks, näitusteks ettevalmistamiseks, transpordiks pakkimiseks ja digiteerimiseks. Selle kõrval jätkub muuseumide igapäevatöö, mil näiteks uute museaalide vastuvõtt riigi muuseumikogusse jõudis 2012. aastal üle 58 000 uue museaalini aastas. Vahemikus 2012–2016 arv natuke langes, jäädes alla 30 000.³

EESTI MÄLU HÄVIB

- Museaale hoitakse vale sisekliimaga ruumides
- Tuleohutuse ja turvalisuse nõuded ei ole tagatud
- Hoidlates on suur ruumipuudus
- Museaalide konserveerimis-, restaureerimis- ja digiteerimistööde ruumid on amortiseerunud

² Samas, lk 15–16.

³ Samas, lk 55.

Lisame, et uute hoidlate või nüüdisajastatud hoiupindadega on varustatud Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kunstimuuseumi filiaal Kumu Kunstimuuseum ja Eesti Ajaloomuuseum, ent kahes viimases on juba praegu ruumipuudus ning vajatakse täiendavat pinda. Samas asuvad Tartu Kunstimuuseumi kogud praegu ajutise lahendusena Eesti Rahva Muuseumi hoidlates.

Kokkuvõtvalt on Eesti muuseumide kasutuses olevad muuseumihoidlad **ehituslikult amortiseerunud** ning vajavad igaüks eraldi investeeringuid uute ventilatsiooni-, küttesüsteemide ja riulite väljaehitamiseks ning konserveerimisbaasi loomiseks. Samas pole ruumide nüüdisajastamine paljudel juhtudel parendustega võimalik, vaid eeldab ulatuslikke rekonstrueerimistöid. Rääkimata vajadusest konserveerimise järele, mida kõik muuseumid oma koosseisudes täiendavalt eraldi vajaksid.

On mõtlemapanev, et 67%-s uuringuga analüüsitud 30 muuseumist konserveerimise ei tööta.⁴

Kujunenud olukorras on Kultuuriministeerium ja Muinsuskaitseamet põhjalikult analüüsinud muuseumide ruumiprobleeme ja võimalikke lahendusi. Analüüsi tulemusel jõuti seisukohale, et kõige mõistlikum on ehitada muuseumidele **ühine pärandihoidla**. Analoogseid lahendusi leiab juba praegu üle Euroopa (nt Hollandis, Lätis, Rootsis, Soomes).

⁴ Projekti „Museaalide säilitamise teenuse analüüsi tellimine Rahandusministeeriumile“ aruanne, koostaja KPMG Baltics OÜ, Ratus OÜ. Tallinn 2017, lk. 50-52, Tabel 4.

LAHENDUSE KIRJELDUS

Uus pärandihoidla on konserveerimiskeskus-hoidla-kompleks, mille teenuseid on muuseumidel võimalik kasutada vajaduste järgi.⁵ Ühishoidla toimiks kompetentsikeskusena, kuhu on koondunud konserveerimis- ja digiteerimisvõimekus. Lisaks museaalide füüsilise säilitamise jaoks vajalikule hoidlapinnale pakuks ühishoidla seotud teenuseid, mistõttu peaksid hoidla juures asuma konserveerimisruumid, tänapäevased digilaborid, tööruumid kogude kasutajatele ja muu vajalik uurijatele.

Katmaks regionaalselt kogu Eesti vajadusi, on otsustarbekas ehitada mitu hoonet: üks **Põhja-Eestisse (16 muuseumi)** ja teine **Lõuna-Eestisse (6 muuseumi)**. Ühishoidlate kogupindala (hoidla, kompetentsikeskus ja muud ruumid) oleks **30 100 m²** (sh Põhja-Eesti hoone 23 000 m² ja Lõuna-Eesti hoone 7100 m²).

Lisaks vajavad kaasajastamist ka Eesti Hoiuraamatukogu hoidlad (Põhja-Eesti hoidlas tagatakse 3300 m²), sest praegusesse Hoiuraamatukogu hoonesse ei ole mõistlik pikemas perspektiivis investeerida.

Kolmas hoidla rajatakse **Hiiumaale (900 m²)**, sest museaalide transport mandrile oleks logistiliselt keeruline ja takistab kogudega töötamist.

Eesti muuseumide pärandihoidlad lahendavad muuseumide hoidlate vajaduse **järgmiseks sajaks aastaks**. Pärandihoidlad on konkreetne võimalus lahendada nii muuseumide hoidlate praegused ruumiprobleemid kui ka parandada säilitustingimuste kvaliteet aastakümneteks – ühikordse rahastamisotsusega kogu muuseumivaldkonna vajadusi rahuldades. Nii saaksid 23 riigile kuuluvat muuseumikogu kasutada muuseumidele nõuetekohaseid säilitustingimusi ning kõik Eesti muuseumid ja kollektsioonid konserveerimis- ja digiteerimisteenust. Ka KOVide muuseumidel, eramuseumidel ja -kollektsioonidel tekib võimalus pärandihoidlas hoidlapinda rentida. Pärandihoidla meeskonna moodustaks suures osas praegu toimiv Konserveerimis- ja digiteerimiskeskus Kanut, kes saaks samuti nõuetekohased töötingimused. Lisaks hoiustamisteenusele jagatakse muuseumitöötajatele, eraisikutele-pärandihoidjatele, koolidele, KOVidele säilitus- ja konserveerimisvaldkonna teadmisi ja kogemusi, korraldades säilitusteemalisi koolitusi, seminare ja konsultatsioone. Lõpptulemusena saavad hoidlad väravaks avalikkusele igakülgseks juurdepääsuks oma pärandile – nii füüsiliselt kui ka digitaalselt.

Pärandihoidlate rajamine **tähendab ressursside konsolideerimist ja museoloogia valdkonnas uue sünergeetilise keskkonna loomist, lisaks tugevneb innovatiivne võimekus ja uute tehnoloogiate kasutamise paindlikkus**. Pärandihoidla saab olla toetavaks baasiks Eesti muuseumide ohuplaanides, kus tekib võimekus tagada muuseumidele õnnetuste korral ajutine hoiupind museaalidele ning kannatada saanud museaalide taastamiseks vajalikud tegevused.

PÄRANDIHOIDLAD

- Mahutavad 23 muuseumi kogud + Eesti Hoiuraamatukogu kogud + renditavad pinnad KOVi ja eramuseumidele

- Kogupindala 31 000 m²:

- Põhja-Eesti hoone koos digiteerimis- ja konserveerimiskeskusega 23 000 m²

- Lõuna-Eesti avahoidla Raadi mõisavaremetesse 7100 m²

- Hiiumaa hoidla 900 m²

Kogumaksumus
u 57,03 miljonit eurot
(ilma km)

⁵ Vt Janika Turu, Mälu hoidmine. – Sirp, 31.07.2020.

ASUKOHT

Praeguseks on määratletud hoidlate asukohavalikud. Põhja-Eesti hoidla puhul on selleks sobivad kinnistud Rae vallas Kurekivi teel. Lõuna-Eesti puhul arutatakse võimalust ehitada hoidla Raadi mõisahoone varemetele. Mis oleks veel sümboolsem, kui mõisahoone, mis kord oli täidetud kunstiga ja kultuuriga, on taaskord rahvuskultuuri teenistuses. Raadi erakordne asukoht annaks võimaluse ehitada hoidla avahoidla põhimõttel, et seal hoiustatud väärtustega saaksid huvilised iga päev tutvuda. Sellise avatud hoidla rajamine Eesti Rahva Muuseumi vahetusse lähedusse tekitaks olulise sünergia, muutes taolise kompleksi unikaalseks rahvusvahelise potentsiaaliga õppebaasiks. 2020. aastal Muinsuskaitseameti poolt Raadi mõisa varemetele tehtud ehitustehniline ekspertiis loob head tingimused edasiste tööde planeerimisel.

MAKSUMUS

Museaalide säilitamise teenuse analüüsi tellis Rahandusministeeriumile Riigi Tugiteenuste Keskus. Analüüsi koostasid Ratus OÜ ja KPMG Baltics OÜ koostöös muuseumivaldkonna ja konserveerimise ekspertidega, kaasates Kultuuriministeeriumi ja Muinsuskaitseameti. Pärandi-hoidla kogupindala (hoidla, kompetentsikeskus ja muud ruumid) oleks 31 000 m² (sh Põhja-Eesti hoone 23 000 m², Lõuna-Eesti hoone 7100 m², Hiiumaa hoidla 900 m²). Hoidlate potentsiaalne ehitusmaksumus on **57,03 miljonit (ilma km-ta)**, mis sisaldab ehituse ja sisustuse maksumust ning Riigi Kinnisvara ASi projektijuhtimistasu. Ehitushindade kallinemisena on arvesse võetud 2% aastas.⁶

Hoidlate ülalpidamiseks kujuneb **u 1 miljon eurot aastas** (2019. aasta prognoos). Olemasolevatest hoidlatest vabanevad ruumid, kus muuseumid saavad oma teisi teenuseid laiendada; konkreetseks kokkuhoiuks on väikeste hoidlapindade iga-aastased jooksvad remondikulud.

Maksumuse hindamisel on kõige odavam muudatusteta jätkamine, samas jääb kõrgeima riskitasemega museaalide kahjustumine ja hävimine. Kõige efektiivsem ja ressursisäästlikum Eesti kultuuripärandi pikaajalist säilitamist tagav lahendus on ühishoidla loomine.

Lisa: Projekti „Museaalide säilitamise teenuse analüüsi tellimine Rahandusministeeriumile“ aruanne, koostaja KPMG Baltics OÜ, Ratus OÜ. Tallinn 2017.

---

⁶ Projekti „Museaalide säilitamise teenuse analüüsi tellimine Rahandusministeeriumile“ aruanne, koostaja KPMG Baltics OÜ, Ratus OÜ. Tallinn 2017, lk 88–89 ja täpsustunud summa „Kultuuriministeeriumi kinnisvara juhtimiskava“.